

Dante Alighieri

**BOŽANSTVENA
KOMEDIJA**

Pakao

---

e-Lektire
lektire.skole.hr

Dante
Alighieri

Božanstvena komedija

Pakao

(pjevanje I.-V.)

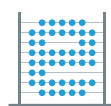
s talijanskog preveo
i komentare napisao
Mihovil Kombol

e-Lektire
lektire.skole.hr

CARNET

e-Škole

USPOSTAVA SUSTAVA RAZVOJA
DIGITALNO ZRELIH ŠKOLA
(PILOT PROJEKT)

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije:
www.struktturnifondovi.hr

Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Hrvatske akademske i istraživačke mreže – CARNET.

Sadržaj

Dante Alighieri	4
Prije čitanja.....	9
Božanstvena komedija – Pakao.....	11
Prvo pjevanje	12
Drugo pjevanje	18
Treće pjevanje	24
Četvrto pjevanje	29
Peto pjevanje	35
Metodički instrumentarij.....	41
Poticaji za daljnji rad	50
Rječnik.....	52
Impresum.....	54

Dante Alighieri

Firenca, između 18. svibnja i 17. lipnja 1265.

– Ravenna, noć 13./14. rujna 1321.

Dante Alighieri talijanski je pjesnik. Pisao je na latinskom i na talijanskom jeziku.

Odgojen je u firentinskoj plemićkoj obitelji. Školovao se u Firenci i u Bologni. Kao mladić uključio se u krug pjesnika novoga stila (tal. *dolce stil nuovo*) koji su bili zaokupljeni poniranjem u sebe i svoje osjećaje, prvenstveno osjećaj ljubavi prema ženi, koristeći se pritom biranim i profinjenim izrazom.

Godine 1285. oženio se Gemmom di Manetto Donati s kojom je imao troje ili četvero djece. Obavljao je različite diplomatske službe te aktivno sudjelovao u političkom životu Firence, tada obilježenom sukobima između papinih pristaša (gibelina ili crnih) i pristaša firentinske samouprave odnosno cara-sljednika Svetog Rimskog Carstva (gvelfa ili bijelih). Dante se politički angažirao na strani gvelfa, pa kada su se gibelini domogli vlasti 1302. biva doživotno prognan iz Firence, a presudom od 10. III. iste godine zaprijetili su mu lomačom padne li u ruke vlasti. Dante tada odlazi iz Firence i do smrti će ostati u izbjeglištvu. Kao izbjeglica živio je u Arezzu, Forliju, Veroni, Trevisu, Ravenni, Lucci, a neko vrijeme, čini se, i u Parizu (1309. i 1310.). Od 1313. do 1318. godine živio je u Veroni, a 1318. nastanio se trajno u Ravenni gdje je, kako se misli, predavao retoriku. Dante je, uz brojna druga putovanja, pohodio i Hrvatsku. Razbolio se putujući u Veneciju 1321. i po povratku u Ravennu umro. Firenca, koja ga je doživotno prognala i osudila na lomaču, pedesetak godina nakon pjesnikove smrti pozvala je Boccaccia da drži javna predavanja o značenju Danteove *Komedije (Commedia)*. Upravo je Boccaccio tomu Danteovu djelu pridružio epitet *Božanstvena (La Divina)*.

U ranim djelima, pjesničkoj zbirci *Novi život (La vita nuova, 1295.)* i stihovima posmrtno okupljenima u zbornik *Pjesme (Rime)*, Dante je opjevao svoju ljubav prema Beatrice (pravim imenom Bice di Folco Portinari) koju je prvi put susreo 1274. godine. Beatrice se poslije udala za Simonea de' Bardija. Umrla je 1290. godine. Lik Beatrice duboko je utkan u čitavo Deanteovo pjesničko djelo i doprinio je izgradnji koncepta idealizirane platonske ljubavi prema ženi, bez posezanja za konkretnim zemaljskim ostvarenjem te ljubavi. Taj je koncept ljubavi značajka svega pjesništva firentinske pjesničke škole novog stila.

Filozofsko djelo *Gozba (Convivio)*, napisano oko 1304.-1307. talijanskim jezikom, nastalo je u progonstvu i nije dovršeno. Motivirano je idejom da se znanje približi puku, neškolovanim ljudima, a u tome je presudna uloga jezika. Dante u tom djelu izriče pohvalu pučkomu jeziku, a temu talijanskoga pučkoga jezika – njegova podrijetla, raznolikosti i vrijednosti, te potrebe da se prema zajedničkim elementima iz svih talijanskih dijalekata stvori jedinstveni talijanski jezik koji će biti ravnopravan latinskomu – razradit će u raspravi pisanoj latinskim jezikom *O umijeću govorenja na pučkom jeziku (De vulgari eloquentia)*, napisano oko 1302.-1305.). Time je Dante pokrenuo proces standardizacije talijanskoga jezika, a svojim književnim djelom značajno je na nj utjecao.

U latinskoj raspravi *Monarhija (De Monarchia)* Dante govori o pravednoj vladavini, zalaže se za monarhistički oblik političkoga poretka, ističući uzajamnu neovisnost i ravnopravnost Carstva i Crkve. Smatra kako je carska vlast zakonit nasljednik Rimskoga Carstva i jamac dobra života ljudi na zemlji, dok crkvena vlast treba ljude pripremati za nebeski život.

U 13 očuvanih *Epistula (Epistole)* pisanih na latinskom jeziku Dante govori o aktualnostima svojega doba. U 8. poslanici (epistuli) govori o ustroju, sadržaju i ciljevima svojega djela *Komedija*, te proročanski piše da će tim djelom na talijanskom jeziku steći slavu.

Dvije latinske *Ekloge (Egloghe)* pisane su po uzoru na Vergilija.

Najveće je i najpoznatije Danteovo djelo *Komedija (Commedia)*, pisana na talijanskom jeziku. Dante je *Komediju* započeo pisati 1307. (ili 1313.), a dovršio ju je u godini u kojoj je umro. *Komedija* se sastoji od triju dijelova – *Pakla, Čistilišta, Raja (Inferno, Purgatorio, Paradiso)*, a obuhvaća ukupno stotinu pjevanja u rimovanim jedanaesteračkim tercinama. To djelo opisuje put pjesnika-pripovjedača kroz tri svijeta nebeskog života. Kroz *Pakao* i *Čistilište* provodi ga Vergilije (simbol klasične tradicije pjesništva i Danteov uzor), kroz *Raj* Beatrice (simbol novog pjesništva i Danteova muza), a pred lice Božje dovodi ga sv. Bernard (naučitelj Crkve, štovatelj Blažene Djevice Marije i veliki umjetnik riječi).

U alegorijskom obliku srednjovjekovne vizije zagrobnoga života Dante donosi prikaz svoga vremena – ljudi i njihovih postupaka na kraju europskog srednjovjekovlja – čime najavljuje novovjekovlje, humanizam i renesansu. Dante tako postaje »posljednji pjesnik srednjega vijeka i prvi moderni pjesnik«. Njegov put od pakla do raja odvija se u razdoblju Kristove muke i uskrsnuća u travnju 1300. godine. *Pakao (Inferno)* opisuje silazak kroz devet krugova pakla – ponora kojemu je ulaz ispod Jeruzalema, a vrh u središtu Zemlje. Pjesnik tamo susreće brojne likove znamenitih grešnika, od junaka i pjesnika antičke i crkvene povijesti do vlastitih suvremenika. Svakom stupnju grješnosti odgovara neko mjesto u paklu. *Čistilište (Purgatorio)* prati različite stupnjeve grijeha koji se mogu okajati da bi se došlo u Raj. *Raj (Paradiso)* donosi put do devet nebeskih sfera ptolomejskoga sustava koje se vrte oko Zemlje, a iznad njih se prostire beskonačni i nematerijalni Empirej u kojem Beatrice zauzima zasluženo mjesto među blaženima. U Dante-

ovu djelu odražava se srednjovjekovna preokupacija vječnim životom te ljudskim mana i vrlinama koje određuju poziciju u njemu, kao i srednjovjekovna poetika stroge i simboličke strukture (strofe od 3 stiha, 3 dijela po 33 pjevanja i jednim uvodnim čine savršenstvo i dovršenost broja sto, 9 krugova pakla i 9 nebesa raja), ali i slika novog vremena vidljiva pjesnikovu interesu za suvremenost i pojedince, u kritičnosti prema Crkvi, u uzdizanju klasičnih uzora.

Danteova *Komedija* zarana je pridobila veliku pozornost talijanske i europske književne i šire javnosti, a danas se smatra svjetskom književnom baštinom, proučava i poštuje u svim narodima. Izniman je Danteov utjecaj na europsku literaturu, pa i na hrvatsku, sve od Marka Marulića (koji je prepjevao 1. pjevanje *Pakla* na latinski jezik), Mavra Vetranovića, Petra Zoranića, pa do danas. Cjelovitu su *Božanstvenu komediju* preveli na hrvatski Izidor Kršnjavi (proznim prijevodom, ne stihovima), Franjo Uccellini-Tice, Mihovil Kombol i Stjepan Markuš, a dijelove su prevodili Vladislav Vežić, Petar Preradović, Ante Tresić Pavičić, Milan Begović, Vladimir Nazor, Olinko Delorko, Vinko Lozovina, Grgo Gamulin, Ivan Slamnig, Mate Maras, Mirko Tomasović, Tonko Maroević i drugi.

Najcjenjeniji i najmjerodavniji među hrvatskim prijevodima *Božanstvene komedije* prijevod je Mihovila Kombola. Danteovo je djelo u Hrvatskoj obilno istraživano i ne prestaje biti predmet znanstvenog zanimanja, o čemu svjedoči i najnovija studija Mirka Tomasovića *Hrvat u Empireju*, objavljena 2017. godine.

O iznimnoj recepciji Dantea među Hrvatima svjedoče i njegovi odjeci među hrvatskim likovnim umjetnicima – Juraj Dalmatinac u 15. je stoljeću izradio prvo Danteovo poprsje, Julije Klović u 16. je stoljeću brojnim minijaturama ilustrirao *Božanstvenu komediju*, spjev su majstorski ilustrirali Mirko Rački i Bela Čikoš Sesija, a motivi iz Danteova djela nadahnjivali su i druge umjetnike (Karasa, Ivekovića, Bukovca, Vidovića, Meštrovića, Radauša).

Na hrvatski su prevedena sva Danteova djela.

* * *

Božanstvenu komediju (izvorni naslov: *Commedia*), djelo kojim je stekao svjetsku slavu, Dante je pisao kao zreo pjesnik i čovjek velika znanja. Spjev naziva komedijom u skladu sa srednjovjekovnom poetikom prema kojoj je komedija pripovjedačko djelo u stihu, pisano svima razumljivim izrazom i sa sretnim završetkom. Jezik spjeva toskansko je narječje Danteova vremena. Djelo je i strukturirano u skladu sa srednjovjekovnom poetikom – u sadržaju ima jasnu moralnu poruku, a u obliku čvrst i simboličan ustroj. Tako sadržajem donosi alegorijsku sliku puta pojedinca i čovječanstva od grijeha i pakla, preko pokajanja i pročišćenja u čistilištu do spasenja i Boga u raju. Oblik djela počiva na trojnoj arhitekturi koja simbolizira sv. Trojstvo – tri su dijela (*Raj*, *Pakao* i *Čistilište*), u

svakom su dijelu 33 pjevanja, u svakoj su strofi tri stiha, u paklu je devet krugova, a u raj u devet nebesa.

Putovanje pjesnika-pripovjedača događa se u Velikom trodnevlju i na Uskrs 1300. godine. Pjesnik je na polovici svoga životnoga puta, ima 35 godina, izgubljen je u tamnoj šumi, alegoriji grijeha, a napadaju ga tri zvijeri: leopard, lav i vučica – simboli grijeha neumjerenosti, oholosti i pohlepe. Silazi u podzemlje i ide sve dublje prema središtu zemlje. Vodi ga rimski pjesnik Vergilije, Danteov pjesnički uzor. Prostor kojim se kreću ima oblik lijevka koji se prema dnu suzuje. Najprije je predvorje pakla u kojem su mlitavci, potom je prvi krug, limb, kojega nastanjuju oni koji su živjeli prije objave kršćanstva, u drugom su krugu bludnici, u trećem proždrljivci, u četvrtom lakomci i rasipnici, u petom gnjevljivci, u šestom krivovjerci i bezbožnici, u sedmom nasilnici, u osmom varalice, a u devetom izdajice. U dnu je pakla Lucifer. Grešnici trpe muke težinom primjerene težini grijeha, a čuvaju ih mitološka bića preobražena u demone.

Prošavši kroz pakao, pjesnik i Vergilije izbili su na površinu druge Zemljine polutke, gdje se diže otok-planina, čistilište. U čistilištu su, obratno od pakla, najprije oni s težim grijesima, a na vrhu oni s lakšima. Na vrhu je raj. Tu pjesnika napušta Vergilije i pojavljuje se divna Beatrice. Nakon što se pokajao i pročistio uranjanjem u rijeku zaborava i u rijeku sjećanja na dobra djela, Beatrice ga vodi kroz devet nebesa raja, nazvanih po planetima i zvijezdama koje nastanjuju kreposne duše – od manjih vrlina prema većima, sve do Empireja gdje je Bog sa svojim svecima i anđelima.

Ono što čini iskorak Božanstvene komedije iz srednjovjekovne poetike jest aktualizacija zbivanja. Prostori kojima pjesnik-pripovjedač prolazi nastanjuju i duše njegovih suvremenika. Dante ih imenuje, opisuje mane i vrline svojega vremena, daje kritičku sliku talijanskoga i europskoga društva na kraju srednjovjekovlja. Posebno je kritičan prema Crkvi i njezinim velikodostojnicima. Tako je Danteova *Božanstvena komedija* grandiozno djelo koje u sebi sjedinjuje odlike i duh srednjovjekovlja te najavljuje duh novovjekovlja.

Božanstvena komedija u svim je europskim kulturama ostavila traga, posebno njezin prvi dio – *Pakao*. Još su romantičari, jer je najviše odgovarao njihovu senzibilitetu, u prvi plan stavili *Pakao* i njegove najpopularnije epizode – o Uliksu i Diomedu, o nesretnim ljubavnicima Paolu i Francesci, o knezu Ugolinu... Time su nepravedno zapostavljeni *Čistilište* i *Raj*.

Vrijedi znati i da je prema stihu iz Danteova *Čistilišta* nastao izraz kojim se označava pjesnička škola i znameniti renesansni stil ljubavne lirike – *dolce still nuovo*.

Za hrvatsku je kulturu *Raj* posebno zanimljiv – u 31. pjevanju pjesnik-pripovjedač svoj ushit pri susretu sa sv. Bernardom uspoređuje s ushitom pobožnoga hodočasnika iz Hrvatske (»*da Croazia*«) pri pogledu na Veronikin rubac. Naime, pjesnikovo zamišljeno putovanje odvija se u razdoblju Velikog trodnevlja i Uskrsa 1300. godine. Ta je godina bila prva sveta, jubilara ili zlatna godina, a proglasio ju je papa Bonifacije VIII., i po njegovoj zamisli jubilara se godina trebala ponavljati svakih stotinu godina. U jubilarnoj

godini može se dobiti potpuni oprost grijeha i druge milosti, pa je ta godina vrijeme pojačanog hodočašća na papinski dvor, na koje su se upućivali i brojni Hrvati. Epizoda s hrvatskim hodočasnikom privlačila je i još uvijek privlači veliku pozornost hrvatskih prevoditelja i istraživača Danteova djela.

dr. sc. Jelena Vignjević

Prije čitanja...

- Tema posljednjeg suda i vječnoga života čest je motiv umjetnosti srednjega vijeka i na početku novovjekovlja. Što misliš, zanima li ljude i danas, više od 500 godina nakon tog razdoblja, ta tema? Zanima li tebe tema vječnog života?
- Prouči samostalno ili u suradnji s drugim učenikom detaljnije sliku flamanskoga slikara Weydena. Prisjeti se znanja iz likovne umjetnosti. Kakva je kompozicija ove slike? Tko se otima za ljude u dnu slike? Zašto su ljudi prikazani golima? Što je prikazano na lijevoj, a što na desnoj strani slike?

Rogier van der Weyden, *Posljednji sud*, oko 1450.

Izvor: [Wikipedija](#).

Spjev *Božanstvena komedija* talijanskoga pjesnika Dantea Alighierija donosi upravo tu temu – vječni život u trima mogućima svjetovima: paklu, čistilištu i raju.

- Kratak podsjetnik na život i djelo Dantea Alighieria dostupan je na dvominutnom dokumentarnom filmu, na poveznici:

<https://www.youtube.com/watch?v=TcI-geXHPpU>

- Istraži i o Danteovu boravku u Hrvatskoj te o vezama obitelji Alighieri s Hrvatskom. Pritom ti prvi korak mogu biti spoznaje na poveznici:

<http://www.croatianhistory.net/etf/danteh.html>

O toj je temi objavljena knjiga Ivana Lerotića *Danteove staze po Hrvatskoj*.

Božanstvena komedija

Pakao

Prvo pjevanje

*Zalutavši u šumi Dante stiže do podnožja jednog brežuljka. Tri zvijeri.
Vergilijev razgovor s Danteom. Proročanstvo o Veltru.*

- Na pola našeg životnoga puta¹
u mračnoj mi se šumi noga stvori,
jer s ravne staze skrenuvši zalúta.²
- 4 Ah, kakva bješe, mučno li se zbori,
ta divlja šuma, gdje drač staze krije!
Kad je se sjetim, još me strava mori.
- 7 Čemernija ni samrt mnogo nije;
al' da bih kazo što tu dobro nađoh,
ispričat mi je druge zgrade prije.
- 10 Ja ne znam pravo kako tamo zađoh,
tako sam bio snom omamljen, kadno,
zalutavši, sa prave staze sađoh.
- 13 Al' kad sam stigo jednom brijegu na dno,
tamo gdje kraj je onoj bio drazi
što nagna stravu u srce mi jadno,
- 16 pogledah uvis te mu leđa spazih
već odjevena zrakama planeta,³
što ravno vodi svijet po svakoj stazi.

---

¹ 1. Prema Danteovu shvaćanju traje prosječni ljudski život sedamdeset godina, kako razlaže u svojem spisu *Convivio* (*Gozba*), pa je prema tome čovjek na polovici svojega životnog puta u trideset i petoj godini. Kako se D. rodio 1265, pada prema ovom stihu početak njegova zagrobnog putovanja u jubilarnu godinu 1300. Uistinu je pjesnik započeo svoje djelo kasnije, a smjestivši svoj put u god. 1300, omogućio je sam sebi da može događaje koji su se zbili već poslije te godine prikazati u obliku proročanstva (v. X, 79-81).

² 2-3. Šuma se obično alegorijski shvaća kao grešan život, dok se pod ravnom (pravom) stazom razumijeva staza kreposti i vjere.

³ 17. zrakama sunca.

- 19   Tad presta malo strava da mi smeta,
              što svu noć nije srcu mira dala,
              noć provedenu u toliko sjetâ.
- 22   I kao čovjek koji je iz vala
              bez daha na kraj isplivo pa gleda
              natrag na vodu opasnu sa žala,
- 25   tako i duh moj, jošte sklon da prèdâ,
              na ono se je osvrtao ždrijelo,
              što živu proći nikome još nè da.
- 28   Odmoriv malo utruđeno tijelo
              uz obronak se pusti dadoh, gdjeno
              na donjoj nozi težište je cijelo.
- 31   Al' istom da ću uzbrdo, kad eno⁴
              odnekud panter brz i gibak pao,
              s krznom što bješe od pjega šareno;
- 34   i nije mi se više s oka dao,
              već me u hodu priječio sve jače,
              pa sam se vraćat više puta stao.
- 37   Bijaše jutrom, te se sunce začè⁵
              da diže s istim zvijezdama ko tada
              kad Božja ljubav po prvi put mače
- 40   te stvari divne; pa mi tako sada
              to nježno doba i taj čas o zori
              probude nadu da je dobru rada
- 43   i ona zvijerka u svijetloj odori,
              al' tol'ko ne da ne bih premro cio,
              kad vidjeh gdje se lav preda mnom stvori.

---

⁴ 31-60. Tri životinje, koje pjesnika zaustavljaju, imaju vjerojatno da znače tri grijeha: putenost, oholost i lakomost.

⁵ 37-40. Prema mišljenju srednjega vijeka Bog je stvorio svijet u proljeće, kad je sunce stajalo u znaku Ovna, dakle u doba ekvinokcija. Tako je nastalo tumačenje da je D. pošao na svoje vizionarno putovanje na Veliki petak 1300, 8. travnja, a završio ga u sedam dana.

- 46 Taj kao da je na me doći htio
od gladi bijesan, podigavši šiju,
reko bi: i zrak uplašen je bio;
- 49 i vučica što izgledaše sviju
požuda sita u svojoj suhoći,
i zbog koje već mnogi suze liju.
- 52 Strah s njena lika s toliko mi moći
na dušu pade te mi nadu ubi
da ću vrhunca ikad se domoći.
- 55 Ko što su onom što dobitak ljubi
na misli samo plač i jadi ljuti,
kad dođe vrijeme gdje mora da gubi,
- 58 tako i mene zvijer nemirna smuti
što prilazeći stade da me ganja
polako tamo gdje sunce šuti.⁶
- 61 Za vrijeme ovog nizbrdnog lutanja
iskrsne netko ispred oči mojih,
na oko slab od preduga šutanja.
- 64 U pustoši kad vidjeh kako stoji:
»Smiluj se« viknuh »na nevolje moje,
tko bio, sjena il' živ čovjek koji!«
- 67 »Već nisam čovjek; bjehu u dane svoje,
a roditelji, lombardijsko pleme,
iz Mantove mi bjehu obadvoje.
- 70 *Sub Julio*, al' kasno, rodiše me;⁷
Rim me za dobrog Augusta znade,
kad bogova je lažnih bilo vrijeme.
- 73 Bio sam pjesnik; stih moj slavu dade
Eneji, što iz trojskog dođe grada,
Ilion gordi pošto spaljen pade

---

⁶ 60. tj. natrag u mračnu šumu.

⁷ 70. Vergilije se je rodio za života Julija Cezara, ali prekasno da bi se mogao zvati pjesnikom Cezarova vremena. Vergilije je živio od 70. do 19. pr. n. e, a Julije Cezar od 100. do 44.

- 76 Al' kud ćeš natrag ti do onih jada?
I zašto nećeš uz brijeg ljupki smjelo,
što svih je izvor i uzrok naslada?«
- 79 »Ta ti li si Vergilij, ono vrelo,
gdje rječitosti ključa rijeka prava?«
odvratih prignuv zastiđeno čelo.
- 82 »Ti, što si svjetlost pjesnika i glava,
nagradi ljubav, koju za te gojih,
i koja tvoj mi spjev u ruke dáva!
- 85 Ja poklonik sam remek-djela tvojih,
i lijepi stil, što na me pažnju svrnu,
samo iz djela tvojega usvojih.
- 88 Pogledaj skota, što me natrag vrnu!
mudrače slavni, ne daj mi podleći;
sve žile mi i bila pred njim trnu!«
- 91 Vidjev gdje plačem on će nato reći:
»Stazama drugim poći ti je sada,
s tog divljeg mjesta želiš li uteći;
- 94 jer zvijer što daje toliko ti jada
tim putem ne da da se kreću ljudi,
već dotle smeta dok im smrt ne zada;
- 97 a tako zle i divljačne je ćudi,
da uvijek žudnjom nezasitnom diše
i jelo u njoj glad još veći budi.
- 100 S mnogo se zvijeri pari, i s još više
njih će se parit, dok Hrt ne pohíti
i dok joj bolnom smrću ne kidiše.
- 103 Taj neće zemljom, novcem da se siti,
već mudrost, ljubav, krepost su mu hrana;
međ Feltrom će mu dom i Feltrom biti.⁸

---

⁸ 101-105. Tko je Hrt, spasitelj Italije, i gdje mu se ima tražiti zavičaj (među Feltrom i Feltrom), o tom se mišljenja razilaze.

- 106   Italiju će spasti od zlih dana,
                  za koju pade djevica Kamila,
                  Eurijal, Niz i Turn od smrtnih rana.⁹
- 109   Tu zvijer će svuda gonit njegva sila,
                  dokle je opet ne vrati u pako,
                  otkle je zavist prvi vođ joj bila.
- 112   Stog držim da je dobro za te ako¹⁰
                  za mnome pođeš, a ja vođom ću ti
                  biti, i proć ćeš vječnim mjestom tako
- 115   gdje uzvike ćeš očajanja čuti
                  duhova drevnih što se bolom guše,
                  klićući drugoj smrti da ih sputi.
- 118   Vidjet ćeš: neki u ognju se skruše
                  zadovoljni, jer nadaju se stići,
                  ma kada bilo, među blažene duše;
- 121   a k potonjima htjedneš li se dići,
                  dostojnija će duša doći tada,¹¹
                  s njom ću te pustit, kad mi bude ići,
- 124   jer onaj car što tamo gore vlada,
                  zato što njegve nisam znao vjere
                  ne pušta sa mnom do svojega grada.
- 127   Njegvo se carstvo na sve strane stere,
                  al' ondje su mu prijesto, vlast i dvori;
                  o sretan li je koga odabere!«
- 130   »Pjesniče«, rekoh, »čuj što glas moj zbori;
                  tako ti Boga, kojeg nisi znao,
                  da bi me jad taj minuo, i gori,¹²

---

⁹ 107-108. Kamila, Eurijal, Niz i Turno poznati su likovi iz Vergilijeve *Eneide*.

¹⁰ 112-129. sadržavaju program putovanja: 114-117 pakao, 118-120 čistilište, 121-129 raj.

¹¹ 122. »Dostojnija« duša je Beatrice.

¹² 132. »Jad«, tj. šuma.

- 133 vodi me kud si maločas me zvaao,
pa da pred vrata svetog Petra dođem¹³
i gdje je, veliš, jad na duše pao.«
- 136 I on se krene, a ja za njim pođem.

---

¹³ 134. Vrata svetoga Petra jesu dveri na ulazu u čistilište (v. *Čistilište*, IX, 76 i dalje), koje se otvaraju ključevima, što ih je anđeo čuvar dobio od sv. Petra (v. *Čistilište*, IX, 127).

Drugo pjevanje

*Dante sumnja u svoju dostojnost da pođe na veliki put.
Vergilije mu odgovara da je tako odlučeno na nebu.
Ohrabren, Dante se sprema slijediti vođu.*

- Već umiraše dan, i mrak je sinji
već svemu živom trude ublaživo,
što god se gdje na našoj zemlji kinji,
- 4 a ja sam sâm tegobe iščekivo
putovanja i učešća u jadu,
što sve će pričat pamćenje mi živo.
- 7 Nek muze mi i genij pomoć dadu!
Pamet što pisa kud mi noga gazi
nek ovdje vrijednost pokaže na radu!
- 10 »Pjesniče!«, rekoh, »što me vodiš, pazi
da li je snaga dosta jaka moja,
prije no strmoj povjeriš me stazi.
- 13 Silvijev otac, priča knjiga tvoja,¹
u besmrtni je svijet za živućega
još tijela pošo i uz čula svoja,
- 16 pa ako mu je protivnik zla svega
sklon bio, slavno misleći na djelo
i tko će izić i kakav od njega,
- 19 to bješe pravo, kad se sudi zrelo,
jer od njeg je, po višnjoj zapovijedi,
poteko Rim i rimsko carstvo cijelo,

---

¹ 13-24. Silvijev otac je Eneja, koji je još za života sišao u podzemlje, kako se pripovijeda u VI. pjevanju *Eneide*. Njemu je Bog (*protivnik zla svega*) iskazao naročitu milost, jer je imao postati osnivačem Rima, kasnijega sjedišta papa.

- 22 koji i koje, pravo reći vrijedi,
za sveto mjesto bjehu odabrati,
velikog Petra nasljednik gdje sjedi.
- 25 Na putu, kud ga tvoja hvala prati,
on o svom slavlju štošta doznat smjede
što će i temelj papskom plaštu dati.²
- 28 Kasnije tamo Sud Izbrani³ grede
da jača vjeru koja cilj imade
da na put spasa svakoga dovede.
- 31 Al' ja da idem? Tko da vlast mi dade?
Eneja nisam, nisam ni Pavao;
da nisam vrijedan, znam, i svak to znade.
- 34 Jer strah me, kad bih na taj put se dao,
da ludo pođem; mudar si i bolje
shvaćaš no što bih ja to reći znao.«
- 37 Ko kad tko neće čemu se privòlje,
pa s novih misli stari naum mijenja
i počinjati nema više volje,
- 40 i meni tako, dok razmišljah, jenja
na onom mračnom visu snaga živa
onoga prvog odlučnoga htijenja.
- 43 »Ako li shvatih što u tebi biva«,
veledušnoga čuh gdje progovara,
»to ti se plahost sad u duši skriva,
- 46 što često takve zapreke nam stvara,
da stajemo pred časnim djelom kao
plašljiva zvjerka kad je oko vara.
- 49 Da bi tog straha riješiti se znao,
čuj zašto dođoh i što slušah tamo
u prvi čas kad bî mi tebe žao.

---

² 25-27. U podzemlju je Eneja od svoga oca Anhiza doznao, kako će, pošto pobijedi Turna i oženi Laviniju, postati praocem slavna plemena, koje će osnovati Rim, a tim je udaren temelj i papinskoj vlasti.

³ 28. Sud Izbrani je sv. Pavao (*vas electionis*).

- 52 S onima bijah što im nema kamo⁴
kad blažene čuh glas i lijepe žene,
takve da željah služiti joj samo.
- 55 Od zvijezde jače sjale su joj zjene;
anđelskim glasom, nježna sva i draga,
u svom govoru prozbori spram mene:
- 58 'O mantovanska dušo svakom blaga,
što glas ti svuda traje još i neće
potamniti dok svijetu bude traga,
- 61 moj prijatelj, al' ne prijatelj sreće,
do zapreka u pustu stiže kraju,
tako da natrag od straha već kreće,
- 64 i, strah me, tako luta u očaju,
da kasno stiže moja pomoć spora,
po onome što o njem čuh u raj.
- 67 Sad pođi pa mu snagom svoga zbora
i svim pomози da ne trpi štete,
da utjehe i meni dođe hora.
- 70 Ja sam Beatrice što ti dajem svjete;
sa mjesta dođoh kud težim ponovo;
iz mene zbori ljubav što me krete.
- 73 Pred lice kad se vratim Gospodovo
hvalit ću često pred njim čine tvoje.'
I tad zašuti, a ja rekoh ovo:
- 76 'Kreposna ženo, jedina zbog koje
od svih stvorenja ljudski rod je veći,
pod najmanjim što krugom neba stoje,⁵

---

⁴ 52. Vergilije se nalazi u Limbu (v. IV. pjevanje) među pravednim nekršćanima, ne uživajući blaženstva, ali i ne podnoseći drugih muka osim čežnje.

⁵ 78. Prema sistemu, kojega se je držao D., Zemlja je u središtu svijeta i u središtu devet pokretnih nebesa, od kojih je, kad se gleda sa zemlje, prvo i najmanje mjesečevo. Drugim riječima: od svega što se nalazi na zemlji.

- 79 za nalog tvoj sam tako haran sreći,
da najbrži bi posluh došo kasno,
i što god želiš dosta ti je reći.
- 82 Al' kaži kako bez straha i lasno
siđe u ovo središte⁶ s visina
rajskih kud opet natrag želiš strasno?'
- 85 'Kad želiš', reče, 'znati do tančina,
kazat ću kratko zašto se ja amo
ne bojim zaći sve do tih dubina.
- 88 Bojati se je one stvari samo
što ima moć da zlom nas kakvim mori,
od drugih zašto da se plašit damo?
- 91 A mene takvom Bog milostiv stvori,
da nit sam vašoj na dohvatu bijedi,
nit za me plamen toga ognja gori.
- 94 U nebu gospa plemenita sjedi⁷
što žali smetnju koju ti spomenuh
i blaži stroge Božje zapovijedi.
- 97 Do Lucije sa molbom ova krenu
i reče: vjernog spomeni se svoga,
koji te treba baš u ovom trenu.⁸ –
- 100 Ko protivnica svega okrutnoga
došavši k mjestu sjedjeti gdje svikoh
s Rahelom drevnom, Lucija će stoga:
- 103 – O Beatrice, prava Božja diko,
pomozi onog koji se istače
nad mnoštvom jer te ljubljaše toliko!

---

⁶ 83. »U ovo središte« tj. u pakao, kojega je jedan dio i Limb.

⁷ 94. Plemenita gospa, tj. Bogorodica.

⁸ 97-99. Čini se, da je D. osobito poštovao sv. Luciju, možda zbog bolesti na očima, dobivene od čitanja, kako pripovijeda u *Gozbi*. Alegorijski je Lucija (*lux*) predstavica kršćanske milosti, koja prosvjetljuje.

- 106 Ne čuješ li ga gdje u jadu plače?
Zar ne vidiš gdje sa smrću se bori
na rijeci od koje more nije jače?⁹ –
- 109 Nema ga tko se tako brzim stvori
da steču sreću il' da zlu uteče,
ko ja što siđoh, kada čuh što zbori,
- 112 sa mjesta koje svatko blažen steče,
u skladne riječi uzdajući se tvoje,
za tebe dične i svijet gdje ih reče.'
- 115 Kad svrši ovo objašnjenje svoje,
na stranu plaćuć sjajne oči svede
i tim ubrza dolaženje moje.
- 118 I dođoh, evo, kako ona htjede:
zvijeri te oteh što ti na put pade
kojim se pravce uz brijeg divni grede.
- 121 Al' što je? Zašto, zašto sada stade?
Što srce misli kukavne ti plijene?
Kud muževnost i smjelost ti se daje,
- 124 kad tri se za te preblazene žene¹⁰
u nebu brinu, a riječ moja gleda
k budućem dobru da ti pogled skrene?«
- 127 Kao što cvijeće klone s noćnog leda
i zatvori se, a kad sunce grane,
otvoriv čaške cvjetanju se preda,
- 130 tako se meni snaga vraćat stane,
a srce smjelost osjeti sve jaču,
pa ću ko čovjek kada dušom dane:
- 133 »O milosna, što pomože mom plaču,
a i ti, dobri, što se odmah trže
kad njene riječi istinite začu,

---

⁹ 108. U mračnoj šumi.

¹⁰ 124. Tri žene: Bogorodica, Lucija i Beatrice.

- 136   toliku želju u srce mi vrže
                  riječima svojim, da mi poći godi
                  i naumu se prvom vratih brže.
- 139   Sad hajd, jer sad nas isto htijenje vodi:
                  ti učitelj si, vođ i moj gospodar!«
                  Tako mu rekoh; i kad sta da hodi,
- 142   strmim i divljim putem podoh bodar.

Treće pjevanje

*Paklena vrata. Ulazak u pretpakao. Mlitavci i neutralni anđeli.
Prijelaz preko Aheronta. Haron.*

- Kroz nas se ide u grad sviju muka,
kroz nas se ide gdje se vječno plače,
kroz nas se ide do propala puka.
- 4 Pravda nam tvorca višnjega potače;
božanska svemoć, mudrost što sve znade,
i prva ljubav graditi nas zače.
- 7 Što god stvorenja prije nas imade
vječno je, pa smo i mi vječna vijeka;
tko uđe nek se kani svake nade.
- 10 Ovakva vidjeh mrka slova prijeka
vrh jednih vrata, pa ću tad ovako:
»Tvrđ mi je, vođo, smiso tih izreka.«
- 13 A on, što svemu domišlja se lako,
reče: »Sad ne daj da te sumnja svlada,
malodušje nek ovdje umre svako.
- 16 Sad stigosmo do mjesta teških jada,
ko što ti rekoš, gdje se svijet jati,
što blagodati uma lišen strada.«
- 19 I nato rukom moju ruku hvati
i vedrim licem što me osokoli
u tajno carstvo pođe da me prati.
- 22 Tu uzdisanje, plač i jauk boli
sa sviju strana zrak bez zvijezda para,
te sprve suza obraze mi poli.

- 25 Raznolik govor, riječi boli, kara,
uzvici gnjeva, oštra, mukla glasa,
uz pljesak ruku sve to buku stvara,
- 28 što svuda kruži ne stajući časa
u zraku, gdje je bezvremena sjena,
ko pijesak kad ga vjetar ustalasa.
- 31 A ja, kom glava bijaše smetena,
rekoh: »Moj meštre, što čujem otale?
Tko je ta čeljad bolom utučena?«
- 34 A on će: »Na taj bijedni način žale
žalosne duše svih što svoje dane
proživješe bez pogrde i hvale.
- 37 S anđela zlim su zborom pomiješane,
što nit su Bogu vjerni ostat htjeli
nit bunit se, već stajahu sa strane.
- 40 Progna ih raj, jer lijep ostat želi,
al' niti dublji ne prima ih pako,
da ne bi grešne na objest zaveli.«¹
- 43 A ja ću: »Vođo, što ih tišti tako
da takvim plačem nadimlje im grudi?«
Odgovori mi: »Kazat ću ti lako.
- 46 Bez nade u smrt svi su ovi ljudi;²
slijepa im žića svak se tako stidi,
da svač'ji udes u njih zavist budi.
- 49 Svijet neće da se spomen na njih vidi;
Milost i Pravda od njih lice krije.
O njima dosta: pogledaj i idi.«

---

¹ 40-42. Raj ih neće, da ga ne bi nagrdili, ali ih ne primaju ni u dubljem dijelu pakla, jer bi grešnici koji su se zaista pobunili protiv Boga osjetili neko zadovoljstvo zbog toga što su s njima jednako kažnjeni i oni koji se nisu bunili.

² 46. Smrt, nepostojanje, bila bi im milija od ovako niska života.

- 52 I motreć vidjeh barjak gdje se vije
i juri krugom tako brza leta
kao da nikad sklon počinku nije.
- 55 A za njim tol'ko natislo se četa,
da ne bih nikad vjerovo ni znao
da smrt toliko pokosi već svijeta.
- 58 I kad sam neke prepoznavat stao,
sjen onog vidjeh što ko slabić znani
iz svojih ruku visok čin je dao.³
- 61 Razabrah odmah da se u toj strani
rod onih sinjih kukavica krio
što Bog ih mrzi i njegovi dušmani.
- 64 Taj jad, što nikad ni živ nije bio,
sav gol od mnoštva osa što tu vrvi
i obada je ljute suze lio.
- 67 Ovi im lice šarahu do krvi,
a krv i suze kaplju im do nogu,
gdje sve to beru neki gadni crvi.
- 70 I motreć dalje vidjeh čeljad mnogu
gdje se na brijegu silne rijeke sliva,
pa rekoh: »Vođo, daj da znati mogu
- 73 tko su i po kom običaju biva
da svi su tako željni prijeći vodu,
koliko vidim kraj tog svjetla siva.«
- 76 »Razumjet«, reče, »tu ćeš cijelu zgodu
kad Aherontu vrh obala pustih
u našem se ustavimo hodu.«
- 79 Tad, pošto oči zastiđene spustih,
da dodijo mu ne bih besjedama,
do rijeke više riječi ne izustih.

---

³ 59-60. Celestin V, koji je bio izabran za papu 1294, ali se već poslije pet mjeseci odre-
kao vlasti. Na njegovo je mjesto izabran Bonifacije VIII, Danteu osobito mrzak. Celestin
V. je doduše 1313. proglašen svetim, ali od Klementa V, kojega je D. smjestio među
simoniste (v. *Pak.*, XIX, 82-83).

- 82 Kad eno gdje će lađom prema nama
zbog stare kose bijel starac poći
vičući: »Jao, grešne duše, vama!
- 85 Nikad se u raj ne nadajte doći!
Na drugi brijeg će svatko sa mnom sade,
u oganj i led i do vječne noći.
- 88 A ti, što amo, živa dušo, pade,
dalje od ovih pokojnih se smjesti!«
A kada ostah, dalje zborit stade:
- 91 »Kroz druge luke i po drugoj cesti
prijeko ćeš ti, tu nisu za te puti;
laganija te ima splav prenesti!«
- 94 A vođ će: »Ti se, Haronte, ne ljuti,
jer tako hoće ondje gdje se može
što god se hoće; zato odsad šuti!«
- 97 Obrasla tad se lica mirno slože
brodaru sive bare, čije zjene
u obručima plavnim još su strože.
- 100 A one gole, izmorene sjene,
kad osjetiše krutih riječi breme,
pobljede zubma cvokoćuć strvene,
- 103 i proklinjahu Boga, ljudsko pleme,
i kraj i čas i roditelje svoje,
i roda svog i svog začeca sjeme.
- 106 Tad jurnu sve, u hrpi kako stoje,
u ljutom plaču prema kobnom brijegu,
kuda će svi što Boga se ne boje.
- 109 A Haron, demon s očima što žegu,
skuplja ih, mig im dajući, i tuče
veslom kad tko zaostane u bijegu.
- 112 Ko što od stabla u jesen se luče
listovi jedan za drugim, dok grane
svoj čitav nakit zemlji ne izruče,

- 115 tako se zli rod Adamov na dane
znakove baca redom s onog žala,
baš kao ptice kad su na vab zvane.
- 118 Prelaze tako preko tamna vala,
i prije no što tamo prijeko sađu,
već ih se ovdje nova četa zbrala.
- 121 »Svi, sinko, koje smrtni časi snađu
u Božjem gnjevu, iz svih se hatara«,
mili će vođ, »pred ovu skupe lađu,
- 124 i prijeći prijeko svi su puni žara,
jer Božja pravda potiče ih tako
da strah se njihov živom željom stvara.
- 127 Tud dobra duša ne prođe dojàko,
pa htjede l' Haron da zbog tebe plane,
njegov ćeš govor sad razumjet lako.«
- 130 Kad svrši, sav se mračni predjel gane
od takve trešnje da me s ljuta straha,
kad ga se sjetim, pot oblijevat stane.
- 133 Iz zemlje súzā dune bura plaha,
i rujna svjetlost bljesne kroz taj lom,
zaslijepivši mi čula s prvog maha,
- 136 te padoh kao čovjek svladan snom.

Četvrto pjevanje

Prvi krug: Limb. Duše nekrštene djece i pravednika rođenih prije Kristova dolaska. Antički pjesnici i Dante. Dvorac mudraca.

- Gromovit tutanj teški san mi prebi
u glavi tako da se naglo prenuh,
ko čovjek koji silom dođe k sebi;
- 4 i digavši se, uprem čvrsto zjenu,
bacivši oči odmorene krugom,
da spoznam mjesto gdje sam u tom trenu.
- 7 Ne bješe sumnje da sam stigo s drugom
na rub doline gdje je bezdno plačno¹
što vječnim vriskom odzvanja i tugom.
- 10 Duboko bješe, puno magle, mračno;
ma kako gledo okom dno doseći
razabrat nisam ništa mogo tačno.
- 13 »Sad ćemo dolje k slijepom svijetu prijeći«,
reče mi vođ i blijed ko samrt dođe;
»ja idem prvi, ti se za mnom kreći.«
- 16 A ja ću, videć tu bljedoću vođe:
»Kako da idem, kad strah tebe kini
koji me tješiš kad me sumnja glođe.«
- 19 No on će: »Jadi onih u dubini
ovakvu sliku mojem licu daše;
što samilost je, misliš strah da čini.
- 22 Al' hajdmo, jer su duge staze naše.«
I tako pođe i mene uvede
u prvi krug što onaj bezdan paše.²

¹ 8. D. spoznaje da je stigao na rub doline u kojoj je pakao.

² 24. Pjesnik se drži kršćanske teološke nauke i shvaća Limb kao dio pakla.

- 25   Koliko čuh, tu nema druge bijede
              do uzdaha što prodiru iz grudi,
              a drhtaji ih vječnog zraka slijede.
- 28   Te uzdisaje bol bez muka budi
              u mnoštvu što se bez broja tu steče,
              i male djece, i žena, i ljudi.
- 31   »Ne pitaš«, dobri učitelj mi reče,
              »tko su ti dusi, pred tobom što stoje?
              Prije no pođeš znaj da njih ne peče
- 34   nikakav grijeh; al' premalo to je
              da bi se spasli, i uz djela čista,
              jer su bez krsta, vrata vjere tvoje.
- 37   A življahu li jošte prije Krista,
              ti Bogu časti ne daše valjane;
              i meni samom sudbina je ista.
- 40   Bez druge krivnje s te stradamo mane,
              pateći samo od tog što bez nade
              a puni čežnje boravimo dane.«
- 43   Meni se jako to na žao dade,
              jer spoznah da u Limbu s čežnje pati
              i svijet što mnogo zasluga imade.
- 46   »O gospodaru, vođo, mogu l' znati«,
              rekoh da čvršće vjera mi se slije
              što svakoj sumnji može na put stati,
- 49   »zar nitko otud izišao nije
              svojom il' tuđom zaslugom do raja?«
              Shvativši što se pod tom riječju krije
- 52   reče: »Nov bijah stanovnik tog kraja³
              kad vidjeh: k nama neki Silni grede,⁴
              ovjenčan vijencem pobjedničkog sjaja.

---

³ 52. Vergilije je umro god. 19. n. e., prema tome još nije bio dugo u Limbu, kad je Krist tamo sišao.

⁴ 53. Krist.

- 55 On otud prvog oca sjen izvede,
Abela, Noe i Mojsije sjenu,
zakonodavca poslušnog, kog slijede
- 58 patrijarh Abram i kralj David; krenu
i Izrael⁵ s ocem, s mladim naraštajem,
s Rahelom, stekav uz silnu je cijenu,⁶
- 61 i mnogi drugi; sve nadari rajem,
a znaj da prije od ljudskih plemena
još nitko ne bî tim nagrađen sjajem.«
- 64 Govor nas taj ne ustavi ni trenu,
već kroz šumu smo dalje prolazili,
kroz šumu, mislim, nebrojenih sjena.
- 67 Od mog još sna daleko nismo bili,⁷
kad vatru neku spaziše mi oči,
što polukrugom mrak na uzmak sili.
- 70 Još bješe dosta da se do nje kroči,
al' već iz ove razabrah daljine
da častan svijet se na tom mjestu roči.
- 73 »O diko svakog znanja i vještine,
tko su ti«, rekoh, »što su mogli spasti
toliku čast da skup napose čine?«
- 76 »Jer im imena zvuče s puno časti
u tvom svijetu, milosti su bliže,
i sklone«, reče, »višnje su im vlasti.«
- 79 Tad začuh kako netko glas svoj diže:
»Čast dajte sjeni velikog pjesnika,⁸
što bješe pošla, a sad eno stiže!«

---

⁵ 59. Izrael: Jakov, sin Izakov, koji je poslije borbe s anđelom imao ime Izrael (*Geneza*, XXXII, 28).

⁶ 60. U *Bibliji* se priča da je Jakov, da bi stekao Rahelu, služio kod njezina oca četrnaest godina (*Geneza*, XXIX, 23 i 30).

⁷ 67. Još nismo bili daleko od Aheronta, gdje sam pao u san.

⁸ 80. Veliki je pjesnik kojega pozdravljaju Vergilije.

- 82 Pošto se stiša jeka toga klika,
gle, četiri će k nama silne sjene,
ni radosna ni rastužena lika.
- 85 Nato će dobri učitelj spram mene:
»Gle onoga što mač u ruci ima
i ispred svih je, ko kad vladar krene:
- 88 ono je Homer, kralj nad pjesnicima,
satirik Horac drugi je za njime,
Ovid je treći, Lukan zadnji s njima.⁹
- 91 Zato što sve nas jedno veže ime,¹⁰
kojeg te prije onaj poklik sjeti,
daju mi čast, i pravo čine time.«
- 94 Svu lijepu školu vidjeh u toj četi
onog što diči najvišim se pojem
i iznad svijuju kao oro leti.¹¹
- 97 Izmijeniv riječ-dvije u krugu svojem,
na pozdrav kimnu svi spram moje strane,
te smiješak prijede licem vođi mojem.
- 100 Još veće časti tu mi bjehu dane,
jer njihov krug i za me mjesta stvori,
te bijah šesti sred družbe valjane.
- 103 Tad pođosmo gdje ona svjetlost gori,
zboreći, o čem red je da se muči,
kao što bješe ondje da se zbori.
- 106 S njima se zamku otmjenom prikućih,
što sedmere visòke ima mire,
a potok lijep oko njeg stražeć hući.
- 109 Ko suhom zemljom prešav njegov vire
kroz sedam vrata stigoh s mudrom svitom
gdje sočne plohe livade se šire.

---

⁹ 88-90. D. nije čitao Homera, dok je ostalu trojicu dobro poznao.

¹⁰ 91. Sve ih veže jedno ime, tj. ime pjesnika.

¹¹ 95-96. Homer.

- 112 Tu oka spora, ozbiljna, a pritom
pun dostojanstva bješe svijet u liku,
na riječi škrt, u glasu blag i pitom.
- 115 Povukosmo se s kraja pram zreniku
visoku, svijetlu, gdje naš pogled živi
mogaše sve da ima na vidiku.
- 118 Nasuprot baš, na zelenoj kadivi,
pokazaše mi zbor velikih sjena,
što im se duh u sebi i sad divi.
- 121 Elektru¹² vidjeh, a od društva njena
Eneja, Hektor bijahu mi znani,
oružan Cezar sokolovih zjena.
- 124 Kamilu vidjeh, a na drugoj strani
Pentesileju; uz kralja Latina
kćer Laviniju sjedeć.¹³ Tu su zbrani
- 127 i Brut, što nekoć izagna Tarkvina,¹⁴
Lukrecija, Kornelija i ine,¹⁵
dok sama vidjeh uskraj Saladina.¹⁶
- 130 Kad malo digoh vjeđe vrh množine
ugledah meštra onih koji znaju¹⁷
gdje sjedi usred mudre družbe njine.
- 133 Svi mu se dive, svi mu časti daju;
Sokrata vidjeh do njeg i Platona.
Demokrita, kom svijet je po slučaju,

¹² 121. Elektra je Mati Dardana, praoca Trojanaca.

¹³ 124-126. Kamila je pala u borbi protiv Trojanaca (*Eneida*, XI, 759-831), a Pentesileja, amazonska kraljica, od Ahilejeve ruke pod Trojom (isp. Ovidijeve *Heroide*, XXI, 118). Latin, kralj Lacija i otac Lavinije, koja je bila obećana rutulskom kralju Turnu, a poslala je za Eneju kad je Eneja pobijedio i ubio Turna, kako se pripovijeda u *Eneidi*.

¹⁴ 127. Lucije Junije Brut je prognavši kralja Tarkvinija Oholog osnovao rimsku republiku.

¹⁵ 128. Lukrecija se ubila kad ju je obeščastio sin Tarkvinija Oholog. Kornelija je slavna mati braće Grakha.

¹⁶ 129. Egipatski sultan Saladin (umro 1193) bio je u srednjem vijeku vrlo poštovan kod zapadnih naroda radi svojih vladarskih vrlina.

¹⁷ 131. Aristotel.

- 136 Diogena tu vidjeh, Cicerona,
Talesov lik do Anaksagorina,
Empedokla, Heraklita, Zenona,
- 139 Dioskorida, znalca svih bilina;¹⁸
a vidjeh tu i Orfeja pjevača,
i Seneku moralista i Lina,¹⁹
- 142 Ptolemeja, Euklida mjerača,²⁰
Hipokrata, Galena, Avicenu,²¹
i Averroesa, velikog tumača.²²
- 145 Spomenut svaku ja ne mogu sjenu,
jer moram hrlit zbog množine građe,
te pored stvari riječi često venu.
- 148 Šestina za dva smanjena se nađe,²³
jer vođ se stane drugamo da sprema,
iz mirna zraka da u buran sađe;
- 151 i ja se nađoh gdjeno svjetla nema.

---

¹⁸ 139. Dioskorides, cilicijski liječnik, napisao je veliko djelo o biljkama, ukoliko služe kao lijek.

¹⁹ 141. Seneku je D. dobro poznavao. Lin: grčki muzičar i pjesnik, sin Apolona i Kaliope.

²⁰ 142. Sistem egipatskog astronoma Ptolemeja iz II. st. n. e. bio je mjerodavan za srednji vijek, pa i za Dantea. Euklid je slavni aleksandrijski pisac *Elementa geometrije*. Živio je oko 300. pr. n. e.

²¹ 143. Tri znamenita liječnika i pisca medicinskih djela: Hipokrat (470-356. pr. n. e.), Galen iz Pergama (131-201. n. e.), čije je neke spise D. poznavao, i Avicena (Ibn Sina) slavni arapski liječnik (980-1036), čiji je komentar Aristotelovih djela D. također čitao.

²² 144. Averroes, slavni arapski filozof iz Cordobe (1126-1198), čiji je komentar Aristotelovih djela Dante vrlo cijenio.

²³ 148. Društvo koje se sastojalo od šest pjesnika smanjilo se za dvojicu, jer Vergilije i D. odlaze.

Peto pjevanje

*Drugi krug. Minos. Grešni ljubavnici.
Francesca iz Riminija i Paolo Malatesta.*

Tako se spustih iz prvoga kruga
u drugi, manji prostorom,⁵⁰ al' koji
tim više ječi od plača i tuga.

4 Tu Minos, strašan, zubma režeć stoji,⁵¹
na pragu ondje grijehe ispitiva,
sudi i šalje, repom pravdu kroji.

7 To jest, kad duša, na nesreću živa,
tu stigne, sva se ispovijeda tada,
a ovaj znalac svakog djela kriva

10 dâ joj u paklu mjesto što joj spada:
toliko puta svije rep na tijelu
koliko treba stupnjeva da pada.

13 Pred sobom ima uvijek hrpu cijelu;
po redu idu da mu sud saznadu:
kažu i čuju, i već su u ždrijelu.

16 »O ti, što ideš k ovom bolnom gradu«,
zaviknu Minos kad me okom srete
u službenom se prekinuvši radu,

19 »pazi kud ideš i na čije svjete;
ne gledaj što su tu široki puti!«
»Što vičeš tako?« moj se vođ uplete;

---

⁵⁰ 2. Što se dublje silazi u pakao, bivaju krugovi sve manji.

⁵¹ 4. Minos, mudar i strog mitski kralj na Kreti. Vergilije (*Eneida*, VI) smjestio ga je u podzemlje kao jednoga od trojice sudaca, dok je D. od njega učinio demona koji sudi na ulazu u pravi pakao.

- 22 »ti njegov put usudnog ne muti,
jer tako hoće ondje gdje se može
što god se hoće; zato odsad šuti!«
- 25 Sad stanu bolni zvuci da se množe
u mojem sluhu; sad stigoh na pute
gdje mnogi jauk svu mi dušu prože.
- 28 Do mjesta dođoh gdje sva svjetla šute,
što šumi kao more u oluji,
kada ga vjetri s raznih strana mute.
- 31 Pakleni vihar, što bez stanke huji,
tu nosi duše u zamahu punu:
muči ih, bije, vrteć ih u struji.
- 34 Kad bure s njima na rub grotla grunu,⁵²
stane ih vika uz kuku i lele,
i onda Božje veličanstvo kunu.
- 37 Čuh da su kazna takve suze vrele
za one što im grijeh puti gove
i kojima su strasti razum splele.
- 40 Ko čvorci kril' ma nošeni što plove
zimi u jatu rastegnutu širom,
tako i vjetar zle duhove ove
- 43 vrti i nosi amo tamo virom;
nema im nade da će ikad bijedu
smanjiti, kamo l' počinuti s mirom.
- 46 I ko što ždrali u dugome redu
plove, dok bolno glasovi im zvuče,
tako i sjene plaćući u jedu
- 49 stižu, a ono zlo ih sobom vuče;
pa rekoh: »Meštre, kakvi su to ljudi,
koje toliko crni uzduh tuče?«

---

⁵² 34. »Na rub grotla«, tj. na unutrašnji rub kruga, nad provaliju.

- 52 »U skupu, što radoznalost ti budi,
prva je«, reče, »caricom se zvala
nad mnoštvom raznih jezika i ćudi.
- 55 Tako se oda bludu da je dala
uzakoniti, strast što gadna želi,
ne bi li tako svoju ljagu sprala.
- 58 Semiramis je; ona, povijest veli,
naslijedi Nina, komu bješe ljubi;
sultani su u njenu zemlju sjeli.⁵³
- 61 Druga se, Dido, zbog ljubavi ubi,⁵⁴
nevjerna riječi što je mužu dade;
i Kleopatra bludom dušu zgubi.«⁵⁵
- 64 Helenu vidjeh što tolike jade
prouzroči, i Ahila junaka,
koji na kraju zbog ljubavi pade.⁵⁶
- 67 Tu bješe Paris, Tristan i još jaka
četa, i sve mi redom kaza sjene,
zbog ljubavi što dopadoše mraka.
- 70 Kada mi vođa sve te drevne žene
i vitezove imenova tako
svlada me žalost, mrak padne na mene.
- 73 »Da mi je«, rekoh, »riječ prozborit kako
sa onima u zagrljaju, koje,⁵⁷
kako se čini, vjetar nosi lako.«

⁵³ 52-60. O babilonskoj se kraljici Semiramidi pričalo da je živjela u nedopuštenoj ljubavi sa sinom davši taj postupak sankcionirati zakonom.

⁵⁴ 61. Didona se poslije Enejina odlaska iz Kartage ubila zaboravivši vjeru zadanu pokojnom mužu Siheju.

⁵⁵ 63. Egipatska kraljica Kleopatra bila je ljubavnica Cezarova i Antonijeve. Zarobljena od Oktavijana, pustila je da je ujede otrovna zmija, da se ne bi morala pojavljivati u Oktavijanovu trijumfu.

⁵⁶ 65-66. Ahilej se zaljubio u Poliksenu, Parisovu sestru, ali je na dan vjenčanja bio iz zasjede ubijen.

⁵⁷ 74. i d. To je Francesca iz porodice Polenta, koja je vladala u Ravenni, i njezin djever Paolo iz porodice Malatesta, koja je vladala u Riminiju. Uхватivši brata i ženu u nedopuštenoj sklonosti, proba je Gianciotto Malatesta oboje, vjerojatno 1285.

- 76 A on će: »Kad se približi to dvoje,
ljubavlju njenom kumi ih i brati,
i dozvat će ih zaklinjanje tvoje.«
- 79 Tad viknuh, čim ih vjetar k nama svrati:
»O dođite nam, duše pune sjete,
zborite s nama, nema l' tko da krati!«
- 82 Ko golubovi, koje želja krete,
što k slatkom gnijezdu s požudama svima
držeci širom mirna krila lete,
- 85 tako iz čete, gdje je Dido s njima,
krenuše k nama po zraku opakom;
toliku snagu zov milostan ima.
- 88 »O dobri, mili stvore, što tim mrakom
dolaziš k nama, kojih krv se proli
omastivši i zemlju svojim znakom,
- 91 mi bismo, da nas kralj svemira voli,
molili za te, jer zbog zla nam jada
srce te, vidim, samilosno boli.
- 94 Je l' slušat vam il' zborit duša rada:
mi ćemo slušat ili zborit znati,
dok vjetar šuti, kao evo sada.
- 97 U primorskom me gradu rodi mati,⁵⁸
gdje slazi Pad i počinku se nada
s pritoka družbom, što ga putem prati.
- 100 Ljubav, što brzo nježna srca svlada,
zanese ovog da mi draži želi,
otete tako da još srce strada.
- 103 Ljubav, što ljubiti ljubljenome veli,
zanese mene svim što njega krasi,
i još joj, eto, čari nisu sveli.

---

⁵⁸ 97. »U primorskom gradu«, tj. u Ravenni.

- 106 Ljubav nam žiće istom smrću zgasi;
naš ubojica past će u Kaínu.«⁵⁹
Takvi su do nas dopirali glasi.
- 109 Kad čuh te duše i svu muku njinu,
ponikoh nikom, sve dok pjesnik šuta
i ne reče mi: »Kud se mišlju vinu?«
- 112 Odvratih na to: »O žalosti ljuta!
Koliko slatke misli ih i snovi
dovedoše do ovog bolnog puta!«
- 115 Obratih im se tad uz upit novi:
»Francesca, plačem s tvoje muke vajne
i žalost mi se oko srca ovi.
- 118 Al' reci mi: za vrijeme čežnje bajne,
kako igdje vam ljubav zgode dade,
da svoje želje upoznate tajne?«
- 121 A ona: »Veće boli ne imade,
već sjećati se svojih sretnih dana
u nevolji; i tvoj to vođa znade.
- 124 Al' ako li ti prva klica znana
ljubavi naše pažnju tako mami,
ispričat ću ti oka rasplakana.
- 127 Čitasmo jednom, da s' otmemo čami,
o Lancelotu, kog je ljubav splela;
bez svakog straha bijasmo i sami.⁶⁰
- 130 Često se naša dva pogleda srela,
i bljedilo nas uvijek posu živo,
al' nas je samo jedna strana svela.
- 133 Kad čitasmo baš kako je cjelivo
ljubavnik onaj usta željkovana,
ovaj, što zavijek sa mnom se vezivo,

⁵⁹ 107. Kaina je prvi pojas devetoga kruga pakla, a u njem su izdajice rođaka.

⁶⁰ 127-128. Čitali su stari francuski viteški roman o Lancelotu, zaljubljenom u kraljicu Ginevru.

- 136 drščuć mi dade cjelov sred usana.
Svodnik⁶¹ je knjiga i njen pisac bio:
već ne čitasmó dalje toga dana.«
- 139 Dok jedan príča, drugi duh je lio
tolike suze, da se od toga jada
ko da ću umrijet obeznanih cio;
- 142 i padoh ko što mrtvo tijelo pada.

---

⁶¹ 137. U originalu »Galeotto«. Galeotto je u spomenutom romanu pomagač Lanceloteve i Ginevrine ljubavi; ovdje: svodnik.

Metodički instrumentarij

dr. sc. Jelena Vignjević

RAZMISLI I STVARAJ

- Vjerojatno su ti poznate riječi temeljne poruke s natpisa na vratima pakla. Na talijanskome glase: »*Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate*« Ljudi često citiraju taj Danteov stih. U kojem kontekstu se izriče ta misao? Što sve u ljudskom zemaljskom životu može biti pakao?

Nauči tih prvih devet stihova iz III. pjevanja stihova napamet. Vrijedi znati makar i mali dio *Božanstvene komedije* – dragulja ljudske baštine.

- Rimskog pjesnika Vergilija Dante je smatrao svojim učiteljem. O tome piše u *Paklu* (I, 79-89; prev. M. Kombol) ove stihove:

Ta ti li si, Vergilij, ono vrelo,
gdje rječitosti ključa rijeka prava?
...

Ti, što si svjetlost pjesnika i glava,
nagradi ljubav, koju za te gojih,
i koja tvoj mi spjev u ruke dáva!

Ja poklonik sam remek-djela tvojih,
i lijepi stil, što na me pažnju svrnu,
samo iz djela tvojega usvojih.

Prisjeti se što si u 1. razredu učio o Vergiliju. Koji to njegov spjev spominje Dante? Što posebno hvali kod svog učitelja? Za što

Dante moli svog učitelja? Kako se Dante određuje prema svom učitelju?

- Pjesnik-pripovjedač uz Vergilijevu pratnju prolazi kroz predvorje pakla u kojem su mlitavci – »nemili Bogu i njegovim dušmanima« – potom je prvi krug, limb, kojega nastanjuju oni koji su živjeli prije objave kršćanstva i nisu bili kršteni (npr. veliki ljudi antike), a u drugom su krugu bludnici. Pročitaj ili poslušaj dio iz drugoga kruga (Pakao, V, 1-10, 64-67; prev. M. Kombol):

Tako se spustih iz prvoga kruga,
u drugi, manji prostorom, al' koji
tim više ječi od plača i tuga.

Tu Minos strašan, zubma režeć stoji,
na pragu ondje grijeha ispitiva,
sudi i šalje, repom pravdu kroji.

To jest, kad duša, na nesreću živa,
tu stigne, sva se ispovijeda tada,
a ovaj znalac svakog djela kriva

dâ joj u paklu mjesto što joj spada:
toliko puta svije rep na tijelu
koliko treba stepena da pada.

...

Jelenu vidjeh, što tolike jade
prouzroči, i Ahila junaka,
koji na kraju zbog ljubavi pade.

Tu bješe Paris, Tristan i još jaka
četa, i sve im redom kaza sjene
zbog ljubavi što dopadoše mraka.

- Silazeći dublje u pakao, na što nailazi pjesnik? Kakav je prostor, kakve prilike?

- Na ulazu stoji Minos u liku repate životinje. Tko je Minos? Iz koje je literature taj lik (prisjeti se prošlogodišnjih sadržaja iz književnosti)? Kojim postupkom Minos određuje smještaj duše u paklu?
- Pjesnik je u drugom krugu susreo brojnu »četu« onih koji su u paklu završili »zbog ljubavi«. Nailazi na Jelenu (lijepu Helenu), Menelajevu ženu koju je oteo Paris, pa je došlo do rata i propast Troje. Gdje je taj događaj također opisan? Prisjeti se te literature.
- Pjesnik susreće i Ahila (Ahileja), najvećega grčkog junaka. Prisjeti se, zbog koga se je Ahilej rasrdio i odbio se boriti na grčkoj strani? Kako je to utjecalo na trojanski rat?
- Pjesnik susreće i Tristana, viteza okruglog stola, ubijenog zbog ljubavi prema plavokosoj Izoldi. Iz koje je literarne tradicije ta priča?
- Zaključite, koje literarne i kulturne slojeve unosi Dante u svoj spjev?
- Osvrni se još jednom na stihove iz I., III. i iz V. pjevanja koje si analizirao. Koliko je stihova u svakoj strofi? Koliko je slogova u svakom stihu? Kojom su vrstom rime stihovi povezani?

NAUČI, TO JE VAŽNO

TERCINA (tal. *terzina*, od *terzo* < lat. *tertius*: treći) je strofa koja se sastoji od triju stihova povezanih lančanim rimovanjem (*aba bcb cdc*). Tercinu s jedanaestercem (*endecasillabom*) kao stihom u pisanu je poeziju uveo Dante Alighieri. U hrvatskoj književnosti tercina se javlja u *Ranjininu zborniku*, a potom i u poeziji Ante Tresića Pavičića, Milana Begovića, Vladimira Nazora i Tina Ujevića.

DOLCE STIL NUOVO [do'lče ~ nuo:'vo] (tal.: slatki novi stil), **stilnovizam**, **ljupki novi stil**, talijanska je pjesnička škola oko koje su se u Firenci okupljali Dante Alighieri, Guido Cavalcanti, Cino da Pistoia, Lapo Gianni i dr. Utemeljiteljem se smatra Guido Guinizelli, čija je kancona *K nježnu se srcu Amor uvijek sklanja* (*Al cor gentil rempaira sempre Amore*) lirski proglas stilnovističke koncepcije ljubavi prema uzvišenoj i pjesniku nedostižnoj ženi, nebeskoj osobi, idealu ljepote i utjelovljenju svih vrlina. Osjećaj ljubavi prema takvoj ženi dostupan je samo plemenitim srcima. Naziv *dolce stil nuovo* potječe iz Danteova *Čistilišta* (XXIV, 57). Najveći je domet te škole *Novi život* (1292–94), mladenačko djelo Dantea Alighierija. Poetika stilnovizma dijelom će se nastaviti u kasnijemu petrarkizmu.

ALEGORIJA (grč. *ἀλληγορία*: slikovit govor) je retorička figura kojom se kakvu prikazu pridaje vrijednost različita od doslovne. Počiva na sličnosti ili suprotnosti doslovnoga i prenesenoga značenja, što je povezuje sa simbolom, metaforom i usporedbom. Susreće se u raznim pripovjednim oblicima (mit, basna, parabola, ep, poema, roman, drama).

RAZGOVOR S UČENICIMA

- Prema Danteovoj viziji u pakao se ulazi kroz veličanstvena i strašna vrata na kojima stoji natpis (*Pakao*, III, 1-9; prev. M. Kombol):

Kroz nas se ide u grad sviju muka,
kroz nas se ide gdje se vječno plače,
kroz nas se ide do propala puka.

Pravda nam tvorca višnjega potače;
božanska svemoć, mudrost, što sve znade,
i prva ljubav graditi nas začē.

Što god stvorenja prije nas imade,
vječno je, pa smo i mi vječna vijeka;
tko uđe, nek se kani svake nade.

- Pjesnik naziva pakao gradom sviju muka. Tko nastanjuje taj grad? Tko je taj grad stvorio? Čime je Stvoritelj bio potaknut? Hoće li ikad taj grad prestati postojati? Ima li izlaza iz njega za one koji su tamo?
- Dijelom i zbog političke pozicije, Dante je bio istaknuti protivnik papinstva i njegovih svjetovnih ambicija. Smatra da je Crkva napustila svoju izvornu misiju i pretjerano se okrenula zemaljskim dobrima. Otvoreno proziva pape i navodi njihove mane i grijehe u *Paklu*. Pročitaj ili poslušaj stihove iz *Pakla* (XIX, 104-105, 112-114; prev. M. Kombol):

jer svijet plače s lakomosti vaše,
što dobre gazi, dajuć zlima časti.
...

Zlato i srebro kao bog vam vrijedi,
i što vas drugo luči od pogana,
van što vi sto, a oni jednog slijede?

Razmisli o tim stihovima. Što Dante zamjera poglavarima Crkve? Može li se i u suvremenoj Crkvi govoriti o problemu o kojem govori Dante? Kako se u tom smislu određuje papa Franjo?

- Razgovaraj s drugim učenicima o Crkvi kakvu prikazuje Dante i o današnjoj Crkvi. Jasno argumentiraj svoje stavove.
- Pjesnika-pripovjedača kroz raj vodi Beatrice. Njome je obilježena *Božanstvena komedija* i njoj je Dante posvetio svoja prva pjesnička djela. Ljubav prema njoj opjevao je u *Pjesmama*.
- Dante na nov način izražava svoju ljubav prema ženi, Beatrice Portinari. Prethodna je dvorska lirika prikazivala ženu kao ponosnu feudalnu gospođu i ustaljenim izrazima. Dante prikazuje ženu kao uzvišeno i duhovno biće koje na njega i na sve koji je vide ima pozitivan i oplemenjujuć utjecaj. U *Rimama* donosi sljedeći sonet (prev. M. Kombol):

Tolike draži i sklad se u moje
gospoje vide kad pozdravlja koga
da svaki jezik n'jem protrne stoga,
a oči u nju gledati se boje.

Dok joj, kad ide, svatko hvalu poje,
nju resi krotkost i dobrota mnoga,
pa misliš: stvor je taj zemlji od Boga
poslan da čudo on pokaže svoje.

Tko god je gleda, tako mu se mili
da kroz oči mu slast u srce lije
koju ne pojmi tko je kušo nije.

I s njene usne regbi duh se krili
ljubavi slatke pun što dušu zove
neprestano na uzdisaje nove.

Što doznaješ o Danteovoj gospođi? Koje je vrline rese? Tko ljudima progovara kroz njezino savršenstvo? Kakav je njezin govor? Koji utjecaj na ljude ima ta gospođa?

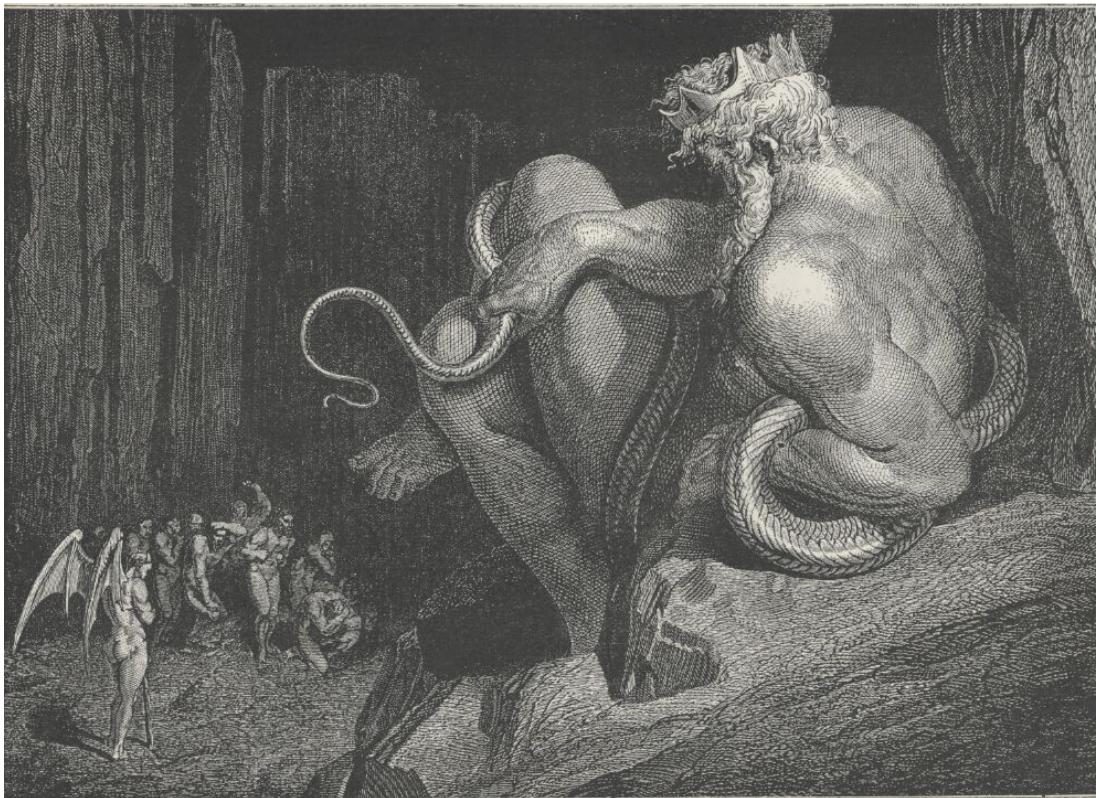
- Danteova je Božanstvena komedija razumljiva na dvjema razinama značenja. Prva je razina ona doslovna, prikaz zamišljenoga puta po podzemnim prostorima pakla, nadzemnim prostorom čistilišta i nebeskim prostorom raja. No, postoji i druga razina značenja – simbolički put pojedinca opterećena grijehom do spoznaje svoje grešnosti i spoznaje pravih vrijednosti, preko pokajanja i

iskupljenja grijeha do spasenja u vječnom životu. To drugo značenje nazivamo alegorijskim.

Dante u *Gozbi* piše:

Valja znati da se spisi mogu shvaćati i objašnjavati prema dvama njihovim glavnim smislovima. Prvi se zove doslovni, a to je onaj koji se ne proteže dalje od slova praznih riječi, kao u pričama. Drugi se zove alegorijski, a to je onaj smisao koji se skriva pod plaštem tih priča i to je istina skrivena iza lijepo laži.

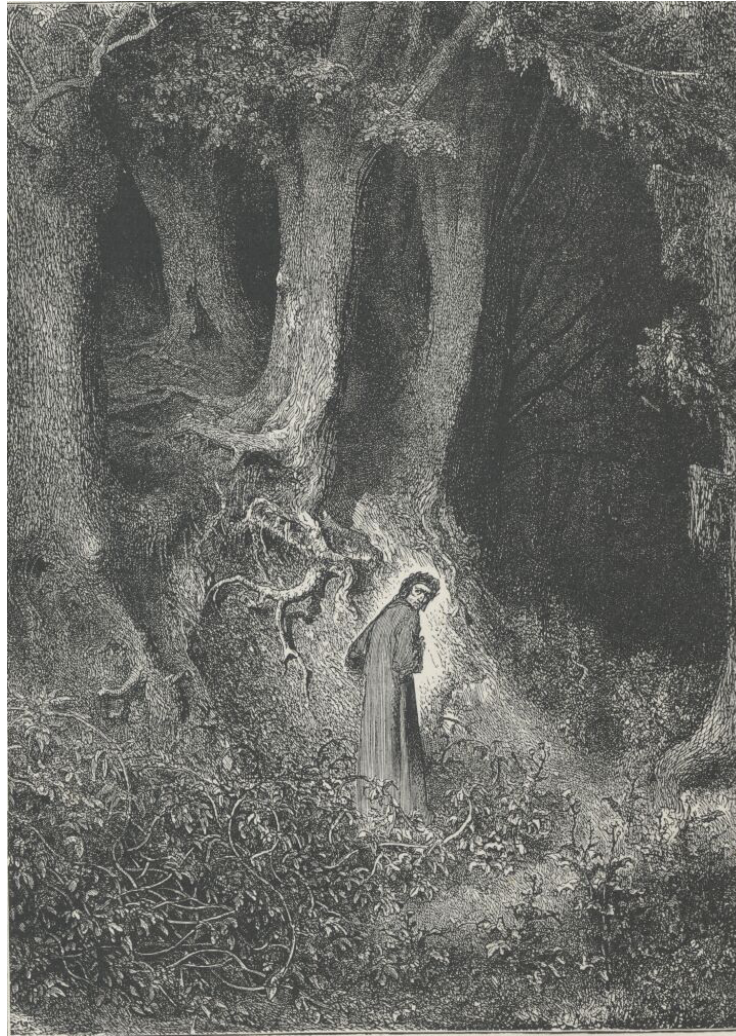
- Upoznat si s početkom V. pjevanja, odnosno ulaskom u drugi krug pakla. Tu su epizodu oslikali brojni umjetnici, među poznatijima je ilustracija francuskog slikara Gustava Doréa. Pogledaj ilustraciju, usporedi je sa svojim doživljajem tog prizora. Nacrtaj svoj doživljaj.

Izvor: [Wikimedia Commons](#).

Prouči samostalno ili u suradnji s drugim učenikom ilustraciju šume u kojoj je Dante zalutao i iz koje ga je izvukao Vergilije provedši ga kroz pakao, čistilište i raj. Usporedi sliku sa svojim doživljajem tog prizora. Nacrtaj ili usmeno opiši svoj doživljaj mračne šume sa zvijerima na početku Danteova spjeva.

Izvor: [Wikimedia Commons](#).

Naslikaj, nacrtaj ili oblikuj i ti koji prizor iz Danteova *Pakla*.

Svoj likovni doživljaj možeš prikazati u obliku postera.

U izradi postera pomoći će ti digitalni alat **Canva**, dostupan na poveznici: <https://www.canva.com/create/posters/>

- Izaberi jednu epizodu iz *Pakla* i prikaži je monologom ili stripom.

Za izradu stripa možeš koristiti digitalne alate **Pixton** ili **Make Beliefs Comix**:

<http://e-laboratorij.carnet.hr/pixton-udahnite-zivot-strip/>

<http://e-laboratorij.carnet.hr/make-beliefs-comix-brzo-jednostavno-do-vlastitog-stripa/>

- Zamisli komunikaciju Dantea Alighierija i Beatrice Pottinari kao današnjih mladih ljudi, tvojih vršnjaka. Napiši ili snimi njihove razgovore u obliku SMS, Facebook, WhatsApp ili drugih poruka. To možeš učiniti uz pomoć ovog digitalnog alata koji simulira razgovor:
<http://www.classtools.net/SMS/index.php>

SKUPNI RAD I RAD U PAROVIMA

- Razgovarajte u razredu o grijesima europskog društva na kraju srednjovjekovlja te o grijesima tog društva na početku trećeg tisućljeća po Kristu. Obratite pozornost na pravila i bonton skupnog razgovora – poliloga. Možete razgovarati i u manjim skupinama, po četiri učenika, zapisati zaključke i predstaviti ih razredu.

Organizirajte debatu Karl Popper ili World Schools formata. Izaberite za tezu jednu od sljedećih:

Ljubav spašava pojedinca i svijet.

Pakao je na zemlji, ne na nebu.

Na stranicama Hrvatskoga debatnog društva – <https://hdd.hr> – potražite više o debati, o spomenutim načinima vođenja debate te o materijalima za pripremu debate (<https://hdd.hr/materijali/>).

- Radite u parovima intervju s izabranim likom iz Danteova *Pakla*. Jedan učenik ima ulogu novinara, a drugi izabranog književnog lika. Učenik novinar može mobitelom snimati intervju. Sudionici intervjua se mogu zajedno osvrnuti na intervju i na usklađenost pitanja i odgovora s likovima kako su prikazani u *Paklu*.
- Na isti način osmislite intervju s Danteom.

Poticaji za daljnji rad

1. Brojni su likovni prikazi Danteovih devet paklenih krugova. Jedan od njih dostupan je na poveznici:

<https://www.youtube.com/watch?v=dSaqmtfS2So>

Načinite svoj prikaz Danteovih krugova pakla.

2. Danteovo je djelo toliko proučavano da se govori o izdvojenoj grani književnosti – danteologiji.

Brojna su tumačenja njegova djela. Tumačenja *Božanstvene komedije* od strane suvremenih svjetskih proučavatelja dostupni su na poveznici:

<https://www.youtube.com/watch?v=tUYXGB8Uk4M>

Istražite koji su hrvatski prinosi danteologiji.

3. Politički sukob između gvelfa i gibelina značajno je utjecao na Danteov život, pa i na stvaralaštvo. Istraži više o tom sukobu, za početak se informiraj na poveznici:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=23920>

4. Na hrvatskome jeziku kratak prikaz Danteova života i djela donosi dokumentarni film na poveznici:

<https://www.youtube.com/watch?v=TcI-geXHPpU>

5. Vrijedno je znati zanimljivu činjenicu da je Danteov praunuk otvorio ljekarnu u Zagrebu. O vezama obitelji Alighieri s Hrvatskom govori i dan-danas postojeća kuća u kojoj je bila ta ljekarna. Obiđi Gornji grad, Kamenitu ulicu, virtualno ili u stvarnosti. Pronađi kuću i zabilježi što si doznao. Snimi svoj istraživački put.

Zanima li te više o Danteovim vezama s Hrvatskom, posluži se knjigom Ivana Lerotića *Danteove staze po Hrvatskoj* (Biakova, Zagreb, 2004.).

6. Ako učiš ili razumiješ talijanski jezik, izvorni tekst *Božanstvene komedije* potraži na ovoj poveznici:

https://it.wikisource.org/wiki/Divina_Commedia

Odaberi neke ulomke i usporedi ih s prijevodom. Iznenadit ćeš se koliko se Danteov jezik malo razlikuje od današnjeg standardnog talijanskog.

7. Izvornik *Božanstvene komedije* na ovoj je poveznici dostupan i kao zvučna knjiga:

https://archive.org/details/divina_commedia_librivox

Rječnik

Aheront – u grčkoj mitologiji rijeka koja u podzemlju dijeli svijet živih od svijeta mrtvih

Anaksagora (499.-428. pr. Kr.) – starogrčki predsokratovski filozof, matematičar i astronom

bilina – biljka

Ciceron, Marko Tulije (106.-43. pr. Kr.) – veliki rimski govornik, pisac i političar

Demokrit (oko 460.-370. pr. Kr.) – predsokratovski starogrčki filozof, autor teorije o atomima

Didona – Didona, kraljica Kartage koja je bila zaljubljena u trojanskog junaka Eneju

Diogen (413.-323. pr. Kr.) – starogrčki filozof, cinik; htio je čovjeka osloboditi spona civilizacije i vratiti ga prirodi, stanovao je u bačvi

dojako – do sada

Empedoklo (oko 490. – oko 430. pr. Kr.) – starogrčki predsokratovski filozof, utemeljitelj teorije o četiri osnovna elementa (vatra, voda, zemlja, zrak)

gove – govore

haran – zahvalan

Haron, Haront – u grčkoj mitologiji lađar koji duše pokojnika prevozi u pod-

zemni svijet preko rijeke Stiksa

hatar (mađ.) – kraj, predio

Heraklit (oko 540. – oko 480. pr. Kr.) – starogrčki predsokratovski filozof, zvan »Heraklit mračni« dijalektičar, poznat po izreci *panta rhei* (sve teče)

Horac – Kvint Horacije Flak (65.-8. pr. Kr.), rimski lirik, pjesnik oda i satira

Ilion – Troja

kadiva (tur.) – kadifa, baršun, samt, pliš

lučiti se – odvajati se, razdvajati se

Lukan, Marko Anej (39.-65. n. e.) – starorimski pjesnik, autor historijskog epa o rimskom građanskom ratu *Pharsalia*; urotnik protiv cara Nerona

miri – zidine

Ovid – Publije Ovidije Nazon (43.-18. pr. Kr.), rimski pjesnik poznat po svojim *Metamorfozama*

pot – znoj

prèdati – bojati se, strašiti se, prezati

ročiti se – dogovoriti se, okupljati se

Sub Julio (lat.) – pod Julijem (Cezarom)

Tales iz Mileta (oko 625.-546. pr. Kr.) – grčki filozof, fizičar, astronom i matematičar, osnivač prve filozofske škole; jedan od sedam legendarnih mudraca

vajan – jadan

Zenon (oko 490. – oko 430. pr. Kr) – starogrčki predsokratovski filozof, pripadnik elejske škole, izumitelj dijalektike, najpoznatiji po paradoksima
zrenik – obzor, horizont

Impresum

Naručitelj:**Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET**

Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 500
www.carnet.hr

Nakladnik:**Bulaja naklada d.o.o**

Radnički dol 8, 10000 Zagreb
tel/fax: +385 1 4822 154
info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Oblikovanje: Luka Duplančić, Zvonimir Bulaja

Naslovnica: Luka Duplančić; **Ilustracija:** Gustave Doré (1832.-1883.)

Bilješka o autoru i djelu: dr. sc. Jelena Vignjević

Metodička obrada: dr. sc. Jelena Vignjević

Rječnik: Zvonimir Bulaja

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uložen je maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o., CARNET i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Sva autorska prava na knjigu su pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, kopirati niti na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova dopuštenja.

ISBN: 978-953-328-396-8

Za prijevod: © Mihovil Kombol

Zagreb, 2018.